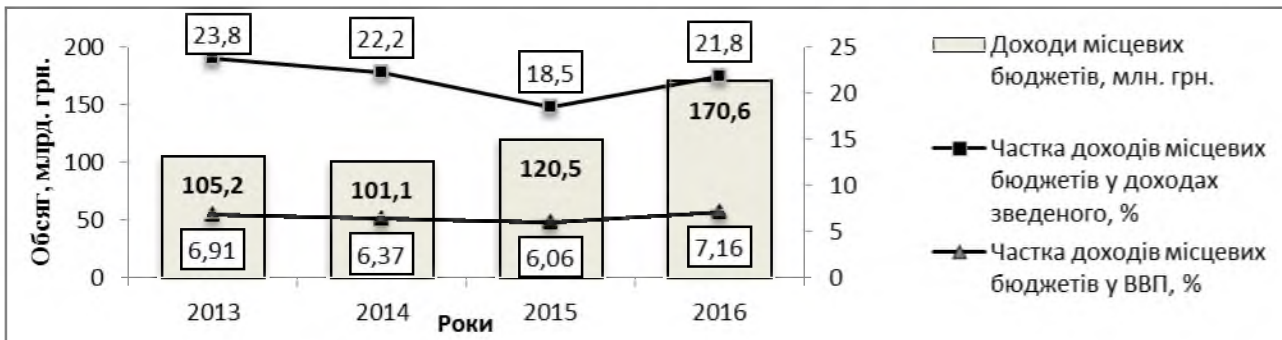

ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Доходи місцевих бюджетів відіграють провідну роль у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку адміністративних територій. На обсяги, склад і структуру доходів впливають, з одного боку, обсяги і характер повноважень органів місцевого самоврядування, а з іншого – фінансові можливості держави, обмежені обсягами ВВП та оптимальним рівнем його централізації.

Одним із показників, який дає змогу охарактеризувати роль місцевих бюджетів в розвитку регіонів, є обсяг та частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету держави і ВВП (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка обсягу доходів місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) та їх частки у доходах зведеного бюджету і ВВП у 2013–2016 рр. *

* Побудовано та розраховано автором на основі даних [1].

Доходи місцевих бюджетів України упродовж 2013–2016 рр. зросли на 65,4 млрд. грн. або 62,2% до 170,6 млрд. грн. у 2016 р. Частка доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у структурі доходів зведеного бюджету України у 2016 р. знизилася на 2% порівняно із 2013 р. і склала 21,8%, що в першу чергу пов'язано із змінами у розподілі доходів між ланками бюджетної системи.

Питома вага доходів місцевих бюджетів у ВВП упродовж 2013–2015 рр. мала тенденцію до зниження, проте вже у 2016 р. зазначений показник зріс до 7,16%. Така тенденція свідчить спочатку про зниження, а з 2016 р. – про зростання частки ВВП, яка безпосередньо (омінаючи Державний бюджет України) надходить у розпорядження органів місцевого самоврядування.

Розглянемо структуру доходів місцевих бюджетів України у 2013–2016 рр. (табл. 1).

**Динаміка структури доходів місцевих бюджетів України
у 2013–2016 рр.,%***

Види доходів	Роки				Абсолютний приріст 2016 р. до 2013 р.,%
	2013	2014	2015	2016	
Податкові надходження	41,3	37,7	33,4	40,12	-1,18
Неподаткові надходження	5,5	5,3	6,8	5,97	0,47
Доходи від операцій з капіталом	0,6	0,5	0,6	0,38	-0,22
Цільові фонди	0,2	0,2	0,1	0,14	-0,06
Офіційні трансферти	52,4	56,4	59,1	53,39	0,99

* Побудовано та розраховано автором на основі даних [1].

У 2016 р. податкові надходження склали 40,12% доходів місцевих бюджетів України (з урахуванням міжбюджетних трансфертів). Їхній обсяг становив 146,9 млрд. грн.

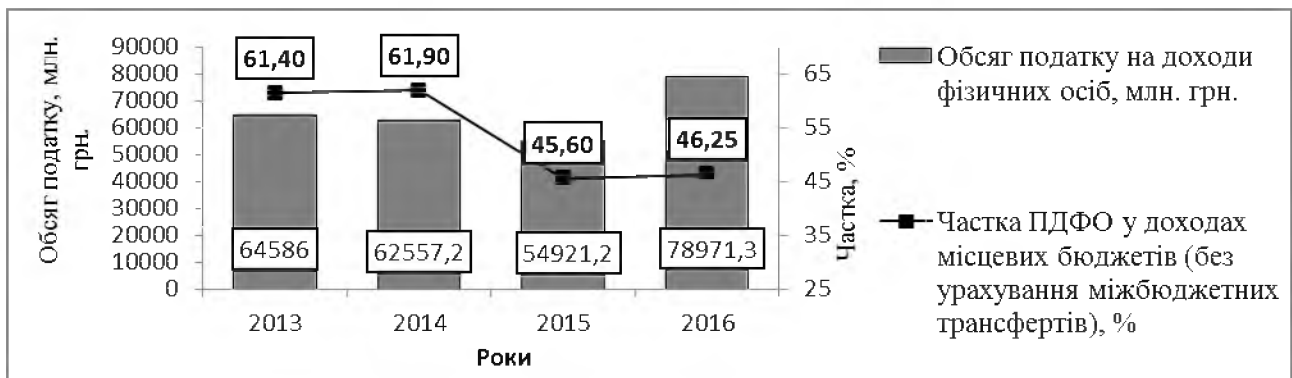
У структурі доходів місцевих бюджетів у 2016 р. порівняно із 2013 р. зменшилася частка податкових надходжень на 1,18%, надходжень до цільових фондів – 0,06%, доходів від операцій з капіталом – 0,22% та збільшилася частка неподаткових надходжень – на 0,47%. Питома вага трансфертів, отриманих місцевими бюджетами, у структурі доходів у 2016 р. становила 53,39% і зросла на 0,99% порівняно із 2013 р., що є свідченням їх важливої ролі у наповненні місцевих бюджетів.

Позитивне, на перший погляд, збільшення обсягу дохідної частини місцевих бюджетів, якщо воно відбувається за рахунок трансфертів з державного бюджету, з одного боку означає, що держава для виконання делегованих повноважень передає органам місцевого самоврядування фінансові ресурси. Проте в умовах, коли немає чіткого розмежування в українському законодавстві власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування, зростання обсягу трансфертів з державного бюджету здебільшого свідчить про посилення фінансової залежності органів місцевого самоврядування від центральних органів державної влади та їхню неспроможність за рахунок власних доходів місцевих бюджетів здійснювати видатки на виконання повноважень.

Серед податкових надходжень податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом видом доходів місцевих бюджетів. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів України відображена на рис. 2.

У 2015 р. надходження цього податку склали 54,9 млрд. грн., а частка у доходах місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) суттєво зменшилася порівняно із попередніми роками і становила 45,6%.

Зменшення обсягів надходжень від податку на доходи фізичних осіб зумовлено:

Рис. 2. Динаміка надходження податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів України у 2013–2016 рр.*

* Побудовано та розраховано автором на основі даних [1].

– зарахуванням з 1 січня 2015 р. до загального фонду доходів державного бюджету 25% нарахованого податку на доходи фізичних осіб, сплаченого платниками, зареєстрованими на території України, крім міста Києва;

– заниження платниками оподаткованого доходу та ухилення від сплати податку. Особливо це стосується оподаткування доходів від підприємницької діяльності, що пов'язане з умисним неправильним відображенням у декларації відомостей про доходи та витрати з використанням протиправних бухгалтерських схем. Крім того, високий рівень податкового навантаження на фонд оплати праці спричиняє неофіційні домовленості щодо розподілу заробітної плати на офіційну та неофіційну [2, с. 147];

– зараховування податку на доходи фізичних осіб до відповідного місцевого бюджету за місцем реєстрації юридичної особи. Тому кошти від справляння цього податку мають надходити до місцевих бюджетів за місцем проживання осіб, доходи яких оподатковуються, оскільки більшість громадян, які працюють зокрема у великих містах, проживає в інших населених пунктах (передмістях), а послуги за рахунок місцевих бюджетів вони отримують за місцем проживання;

– зменшення бази оподаткування через зниження загального рівня доходів працюючого населення та поглиблення бідності. В Україні загальний рівень доходів населення залишається низьким за стандартами країн не тільки тих, що розвиваються, а й з перехідною економікою. Крім того, існує суттєвий розрив за розміром мінімальної заробітної плати України і Євросоюзу.

У 2016 р. обсяг надходження ПДФО до місцевих бюджетів зріс на 43,8% порівняно із 2015 р. у зв'язку із збільшення ставок зазначено податку з 15% до 18%.

Другим за обсягом видом доходів місцевих бюджетів є місцеві податки і збори, яких у 2016 р. надійшло близько 42,3 млрд. грн., що у 5,8 разу більше, ніж у 2013 р. Їх частка у структурі доходів місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) зросла на 17,8% порівняно із 2013 р. і становила 24,8%. Для порівняння, у США за рахунок місцевих податків забезпечується 65% доходів місцевих бюджетів, у Франції – 60%, ФРН – 45%, Великобританії – 36%, Японії – 33%, в ЄС їх частка сягає 30% (в основному завдяки податку на нерухомість).

Тому саме місцеві податки і збори мають забезпечувати фіскальні передумови самостійності місцевих бюджетів у частині формування їхніх доходів [3].

У зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України з 2011 р. структура місцевих податків і зборів змінилася – скоротилася кількість місцевих податків і зборів з 14 до 5. Проте зарахування єдиного податку до їх складу забезпечило підвищення питомої ваги у структурі доходів місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) з 1% у 2010 р. до 10,1% у 2016 р.

Підсумовуючи результати аналізу формування доходів місцевих бюджетів, зазначимо, що основною проблемою є недосконалість механізму мобілізації бюджетних коштів, зокрема: невиконання запланованого обсягу надходжень доходів; незначна фіскальна роль місцевих податків і зборів та майнових податків; зростаюча залежність місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів в результаті зменшення доходів та зростання видатків місцевих бюджетів, що призводить до гальмування процесів розвитку демократичних та ринкових трансформацій на місцевому рівні.

Література:

1. Звіти про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2013–2016 рр. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.

2. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: моногр. / Л.В. Лисяк. – К.: НДФІ, 2009. – 600 с.

3. Лопушняк Г. Фіскальна децентралізація в Україні: декларації та практична реалізація / Лопушняк Г., Лободіна З., Ливдар М. // Економічний часопис-XXI. – 2016. – №161 (9–10). – С. 79–84.

Щурик Надія Миколаївна

Слухачка групи ДСБФз-21

Науковий керівник – к.е.н., доцент Карпишин Н.І.

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ НА ОБОРОНУ У 2017 РОЦІ: СТРУКТУРНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

У відповідності зі Стратегією національної безпеки України та Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України, щорічне бюджетне фінансування сектору безпеки і оборони передбачене на рівні не менше 5% від величини валового внутрішнього продукту країни. У Державному бюджеті України на 2017 р. ця сума передбачена у розмірі 129,3 млрд. грн. [1].

Проте необхідно зазначити, що безпосередньо армія (зокрема через Міністерство оборони України) отримує лише 64,0274 млрд. грн. Решта ж коштів (65,2726 млрд. грн.) буде спрямовано на забезпечення Апарату Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України і Державної служби України з